

19.03.2019

POL-2019-331

Vaalityön tekeminen ja kunnallisten luottamustehtävien hoitaminen henkilön työskennellessä poliisihallinnon virkatehtävissä

Sisällys

Vaalityön tekeminen ja kunnallisten luottamustehtävien hoitaminen henkilön työskennellessä poliisihallinnon virkatehtävissä	1
1 Kirjeen tarkoitus.....	2
2 Poliisihallituksen kirjeen sisältö lyhyesti	2
3 Poliittiset osallistumisoikeudet ja vaalikelpoisuus.....	3
3.1 Vaalioikeudet ja poliittiset osallistumisoikeudet ovat klassisia perus- ja ihmisoikeuksia.....	3
3.2 Poliittiset osallistumisoikeudet kuuluvat myös poliisille	4
3.3 Muut poliittiset perus- ja ihmisoikeudet	4
4 Poliittiset osallistumisoikeudet ja poliisitoiminta.....	5
4.1 Lähtökohtana perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen	5
4.2 Virkamiesaseman ilmaiseminen ja vaalityö	6
4.3 Työaika ja vaalityö	6
4.4 Sananvapaus ja vaalityö	7
4.5 Poliisin virkapuvun käyttö ja vaalityö.....	8
5 Kysymyksiä ja vastauksia poliittisten osallistumisoikeuksien käytöstä	9

1 Kirjeen tarkoitus

Tässä kirjeessä käsitellään poliisissa työskentelevien virkamiesten perus- ja ihmisoikeussuojaa ja poliittisia osallistumisoikeuksia suhteessa virkavelvollisuuksiin. Lisäksi kirjeessä käsitellään poliisin virkapuvun käyttöä eurooppalaisten, valtiollisten ja kunnallisten vaalien aikana. Kirjeessä on esitelty poliisin toimintaan liittyvää lainsäädäntöä ja poliisiorganisaation perusteita päättää virantoimitukseen kuuluvista seikoista ja niiden suhteesta poliittisiin osallistumisoikeuksiin.

Tämän kirjeen tavoitteena on:

- Selventää perus- ja ihmisoikeussuojan laajuutta suhteessa virkavelvollisuuksiin poliittisten osallistumisoikeuksien osalta.
- Ohjeistaa poliisin virkatehtävien hoitamisesta vaalien aikana siten, ettei luottamus poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon vaarannu.
- Ohjata poliisin virkapuvun käyttöä ja käytön valvontaa virkapukua koskevan sääntelyn mukaisesti.

Tällä kirjeellä kumotaan Poliisihallituksen 14.10.2014 antama kirje POL-2014-11718, jossa on käsitelty poliisin virkapuvun käyttöä vaalimainonnassa.

2 Poliisihallituksen kirjeen sisältö lyhyesti

- Poliisissa työskentelevä virkamies on perus- ja ihmisoikeuksien suojan piiriin kuuluva henkilö. Virkamieheltä ei ole rajattu pois poliittisten vapausoikeuksien käyttämistä, eikä poliittisten osallistumisoikeuksien käyttämistä. Virkamies saa asettua ehdolle eurooppalaisissa, valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa.
- Vaalityössä ja luottamustehtävien hoidossa ei saa käyttää virkatehtävien hoitamiseen tarkoitettuja välineitä, kuten sosiaalisen median virkatilejä tai poliisin sähköpostiosoitteita (@poliisi.fi).
- Vaalityön tekeminen ja luottamustehtävän hoitaminen ei saa olla ristiriidassa virkamiehen viranhoitovelvollisuuksien kanssa. Virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava viranomaisen työnjohto- ja valvontamääräyksiä.
- Virkamiehellä on laaja oikeus sananvapauden käyttöön, mutta sananvapauden käyttö ei ole ehdotonta. Virkamiehen on otettava osaltaan huomioon sananvapauden rikosoikeudelliset rajat sekä virkamiesaseman tuomat rajat. Sananvapauden käyttö ei saa olla ristiriidassa virkamiehen lojaliteettivelvollisuuden sekä virkatehtävien hoidon yhdenvertaisuuden ja puolueettomuuden kanssa. Sananvapauden käyttäminen ei kata sellaista tietoa, josta virkamies on vaitiolovelvollinen eikä myöskään sellaista, jossa on kyse oikeuksien väärinkäytön kiellosta.

- Vaalityössä ja luottamustehtävien hoidossa ei saa käyttää poliisin virkapukua. Poliisin virkapukua saavat käyttää vain poliisimiehet, ylivartijat ja vartijat virkatehtävässään, kun virkatehtävän luonteen tai laadun vuoksi on tarpeellista, että heidät voidaan välittömästi tunnistaa virkamieheksi tai jos virkatehtävä edellyttää virkamiehen vaatetukselta virkavaatteen mukaisia suojaominaisuuksia tai toiminnallisia ominaisuuksia. Virkapukua voidaan käyttää myös virkatehtävään liittyvän matkan aikana ja edustettaessa poliisia. Virkapuvun käytöstä muissa yhteyksissä päättää asianomaisen yksikön päällikkö.

3 Poliittiset osallistumisoikeudet ja vaalikelpoisuus

3.1 Vaalioikeudet ja poliittiset osallistumisoikeudet ovat klassisia perus- ja ihmisoikeuksia

Poliittiset osallistumisoikeudet kuuluvat perus- ja ihmisoikeuksiin, joista on säädetty perustuslain (731/1999) lisäksi ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevassa Euroopan neuvoston yleissopimuksessa (SopS 18-19/1990, *Euroopan ihmisoikeussopimus*) ja Yhdistyneiden kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (SopS 7-8/1976, *KP-sopimus*). Kyse on myös eurooppalaisista perusoikeuksista, joista on säädetty Euroopan unionin perusoikeuskirjassa sekä Euroopan unionin toiminnasta annetussa sopimuksessa.

Poliittiset osallistumisoikeudet voidaan jakaa kahteen osaan. Ensimmäisenä on jokaiselle kahdeksantoista vuotta täyttäneelle kuuluva oikeus perustuslain 14 §:n mukaan äänestää eurooppalaisissa, valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa ja kansanäänestyksissä. Kyse on jokaiselle äänioikeutetulle kuuluvasta oikeudesta vaikuttaa yhteiskunnan asioihin parlamentaarisin keinoin. Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskaan päätöksentekoon.

Toiseksi poliittiset osallistumisoikeudet voidaan jakaa vaalioikeuksiin, joissa on keskeisesti kyse jokaisen oikeudesta asettua ehdolle eurooppalaisissa, valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa. Perustuslain 27 §:n 1 momentin mukaan eduskuntavaaleissa on vaalikelpoinen jokainen äänioikeutettu, joka ei ole vajaavaltainen. Vastaavasti kuntalain (410/2015) 71-77 §:ssä on säädetty vaalikelpoisuudesta kunnan luottamustehtäviin. Vaalilain (714/1998) 164 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalaisten vaalikelpoisuudesta europarlamenttivaaleissa on voimassa, mitä vaalikelpoisuudesta eduskuntavaaleissa säädetään. Suomessa äänioikeutettu Euroopan unionin muun jäsenvaltion kansalainen on vaalikelpoinen Suomessa toimitettavissa europarlamenttivaaleissa, jollei hän ole menettänyt vaalikelpoisuuttaan europarlamenttivaaleissa kotivaltiossaan.

3.2 Poliittiset osallistumisoikeudet kuuluvat myös poliisille

Poliisiorganisaatiossa työskentelevällä virkamiehellä tai poliisilain (872/2011) 1 luvun 12 §:ssä määritellyllä poliisimiehellä on oikeus äänestää ja asettua ehdolle eurooppalaisissa, valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa. Poliisissa työskentely ja poliisivirka eivät ole esteenä poliittisten osallistumisoikeuksien käyttämiselle, koska kyse on yksilölle kuuluvista oikeuksista eikä poliisia koskien ole erillistä valtiosääntöoikeudellista rajausta poliittisten osallistumisoikeuksien käytöstä. Tällainen rajoitus koskee esimerkiksi sotilasvirassa työskenteleviä (sotilasvirassa työskenteleviltä on perustuslain 27 §:n 2 momentin mukaan kielletty asettautua ehdolle valtiollisissa vaaleissa).

Sotilasvirassa työskentelevien lisäksi eräillä valtion virkamiehillä ei ole vaalikelpoisuutta eduskuntavaaleissa ja europarlamenttivaaleissa. Perustuslain 27 §:n 3 momentin mukaan kansanedustajana ei voi toimia valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, korkeimman oikeuden tai korkeimman hallinto-oikeuden jäsen eikä valtakunnansyyttäjä. Vaalilain 164 §:n 2 momentissa on lisäksi säädetty niistä henkilöistä, jotka eivät voi olla Euroopan parlamentin jäseniä.

Poliittisten osallistumisoikeuksien käyttäminen vaikuttaa virkamiehen virkamiesasemaan, jos kyse on eurooppalaisista ja valtiollisista vaaleista. Valtion virkamieslain (750/1994) 23 §:n 2 momentin mukaan virkamies on virkavapaalla sen ajan, jonka hän on kansanedustajana, valtioneuvoston jäsenenä tai Suomesta valittuna Euroopan parlamentin edustajana. Kyse on perustuslain 3 §:ssä säädetystä vallan kolmijaosta, jossa erilaiset valtiolliset tehtävät on erotettu toisistaan. Sen sijaan kunnallinen luottamustehtävä vaikuttaa vain rajatusti virkamiehen asemaan virkamiehenä, koska perustuslain 121 §:n mukaan kunnilla on itsehallinto. Valtion virkamies ei kuitenkaan esimerkiksi kuntalain 72 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ole vaalikelpoinen valtuustoon, jos hän hoitaa välittömästi kunnallishallintoa koskevia valvontatehtäviä.

3.3 Muut poliittiset perus- ja ihmisoikeudet

Poliittisten osallistumisoikeuksien lisäksi on otettava huomioon muut poliittiset perus- ja ihmisoikeudet. Tällaisia ovat perustuslain 12 §:n 1 momentissa säädetty sananvapaus ja 13 §:ssä säädetty kokoontumis- ja yhdistymisvapaus. Sananvapaudesta sekä kokoontumis- ja yhdistymisvapaudesta on säädetty perustuslain lisäksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 ja 11 artikloissa, KP-sopimuksen 19 ja 20 artikloissa sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 11 ja 12 artikloissa.

Perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan

säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia. Perustuslain 13 §:n 1 ja 2 momenttien mukaan jokaisella on oikeus lupaa hankkimatta järjestää kokouksia ja mielenosoituksia sekä osallistua niihin. Jokaisella on yhdistymisvapaus. Yhdistymisvapautteen sisältyy oikeus ilman lupaa perustaa yhdistys, kuulua tai olla kuulumatta yhdistykseen ja osallistua yhdistyksen toimintaan. Samoin on turvattu ammatillinen yhdistymisvapaus ja vapaus järjestäytyä muiden etujen valvomiseksi.

Poliittisten osallistumisoikeuksien kokonaisuutta ei voi jäsentää pelkästään äänioikeutena sekä vaalikelpoisuutena. Sananvapaus ja kokoontumisvapaus ovat keskeinen poliittisten vapausoikeuksien ilmenemismuoto, koska juuri niiden varaan poliittisten oikeuksien käyttäminen kulminoituu demokraattisessa oikeusvaltiossa. Poliittisten oikeuksien käyttäminen ja varsinkin vaalityön tekeminen edellyttävät sananvapauden ja kokoontumisvapauden käyttämistä.

4 Poliittiset osallistumisoikeudet ja poliisitoiminta

4.1 Lähtökohtana perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan tehtävänä on turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Poliisilain 1 luvun 2 §:ssä on erikseen säädetty poliisin osalta velvollisuudesta kunnioittaa perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Tästä syystä on selvää, että poliisi osaltaan edistää yksilön mahdollisuuksia käyttää muiden perus- ja ihmisoikeuksien lisäksi poliittisia osallistumisoikeuksiaan.

Lisäksi poliisin perustehtävään kuuluu poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen. Yhteiskuntajärjestykseen kuuluu oikeusvaltion perusrakenteiden ylläpitäminen, keskeisesti perustuslain 3 §:ssä säädettyjen valtiovallan instituutioiden toiminnan turvaaminen. Tähän sisältyy myös demokraattisten vaalien turvaaminen, johon osaltaan liittyy vaalityön tekeminen monessa eri muodossa. Kyse on yksinkertaisesti perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisesta.

Poliisissa työskentelevän virkamiehen – oli kyse poliisimiehestä tai muusta virkamiehestä – perusoikeussuojaa arvioidaan yksilölle kuuluvan perusoikeussuojan mukaisesti. Vaikka poliisiorganisaatio hoitaa sille kuuluvia tehtäviä ja turvaa oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksiä, on yksittäisellä virkamiehellä yksilölle kuuluvat perusoikeudet. Laajasta perusoikeussuojasta huolimatta poliisissa työskenteleminen tulee kuitenkin ottaa huomioon, koska jokaisella virkamiehellä on virkamiehelle kuuluvat virkavelvollisuudet. Virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä, hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä ja lisäksi käyttäydyttävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla.

Keskeistä on, ettei virkamiehen osallistuminen vaalityöhön voi vaikuttaa negatiivisesti siihen kuvaan, jonka ulkopuoliset saavat poliisin toiminnasta.

Erityisasemassa ovat ylimmät virkamiehet ja poliisit, joiden käyttäytymisvelvollisuus ulottuu myös vapaa-aikaan. Virkamiehen asema ja tehtävä saattavat rajoittaa virkamiehen perusoikeuksia. Poliisin kannalta on välttämätöntä, että ihmiset kokevat poliisin rehellisenä, luottamusta herättävänä, puolueettomana, oikeudenmukaisena ja ihmisiä tasapuolisesti kohtelevana organisaationa. Tämän vuoksi on välttämätöntä, että poliisimiehet tai poliisissa työskentelevät muut virkamiehet käyttäytyvät vaalityötä tehdessään ja muutoin vapaa-ajallaan siten, ettei luottamusta näihin perusarvoihin vaaranneta.

4.2 Virkamiesaseman ilmaiseminen ja vaalityö

Erilaisten vaalien ehdokasasetteluun kuuluu ehdokkaana olevan henkilön esittäytyminen. Esittäytymiseen käytetään erilaisia media-alustoja, vaalimainoksia ja enenevässä määrin sosiaalista mediaa. Yhtenä osana ehdokkaan esittäytymistä on kertoa työstään ja ammatistaan.

Poliisissa työskentelevä virkamies voi avoimesti kertoa oman ammattinsa sekä siihen kuuluvia yleisiä asioita. Olennaista on se, ettei ammattia koskevat tiedot annan vääränlaista kuvaa henkilön asemasta poliisissa, eikä esiin tuoda salassa pidettäviä tietoja. Ehdokkaana oleva virkamies ei koskaan vaaleissa edusta poliisia, vaan itseään. Tämä on otettava aina huomioon.

4.3 Työaika ja vaalityö

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Tähän virkamiehen virantoimitusvelvollisuuteen kuuluu se, että virka-aikana ja muuna työaikana virkamies hoitaa hänelle kuuluvia tehtäviä ja muita velvollisuuksia. Työaika ei toisin sanoen saa käyttää muiden asioiden hoitamiseen, elleivät ne tavalla tai toisella liity virkatehtäviin.

Vaaleissa ehdokkaana oleminen tai kunnallisen luottamustehtävän hoitaminen eivät tee virantoimitusvelvollisuuteen mitään poikkeusta. Vaalityön tekeminen ja luottamustehtävään kuuluvat toimet on hoidettava virkamiehen omalla vapaa-ajalla. Virkamiehen käyttäytyminen ei myöskään saa vaarantaa luottamusta poliisin toimintaan.

Tästä johtuen virkamies ei esimerkiksi voi virkatehtävien ohessa jakaa vaaliflyereita, vierailta oman puolueen tilaisuuksissa, keskustella ihmisten kanssa omista poliittisista tavoitteista tai käyttää virkamiehen virkatiliä sosiaalisessa mediassa omien tarkoituksien toteuttamiseen tai vaalityön tekemiseen. Tällöin kyse on siitä, että virkamiehen virkavelvollisuudet ovat ristiriidassa niiden virantoimituksen ulkopuolisten tehtävien kanssa, joita virkamies virantoimitusvelvollisuutensa vastaisesti hoitaa virka-ajalla ja virkatehtävien hoitamiseen tarkoitetuilla välineillä. Samalla on selvää, ettei

poliisin virkasähköpostitiliä voi käyttää työ- tai vapaa-ajalla virkatehtäviin kuulumattomien poliittisten tehtävien hoitoon.

4.4 Sananvapaus ja vaalityö

Sananvapaus on tärkeä osa demokraattista oikeusvaltiota. Poliittisena vapausoikeutena se kuuluu osaksi vaalityötä ja sitä tekeväälle virkamiehelle. Lähtökohta on kuitenkin se, että vaalityöhön liittyvä sananvapauden käyttö ei tapahdu virka-ajalla vaan virkamiehen omalla vapaa-ajalla.

Virkamiehelle kuuluva sananvapaus ei ole rajoittamaton. Poliittisten osallistumisoikeuksien käyttäminen ei voi olla ristiriidassa virkamiehen virkavelvollisuuksien kanssa. Virkamiesoikeudellisen lähtökohdan mukaan jokaisen virkamiehen on valtion virkamieslain 14 §:n 2 momentin mukaan käyttäytävä asemansa ja tehtäviensä edellyttämällä tavalla. Poliisimiehiä koskee vielä erillinen käyttäytymisvelvollisuus, josta on säädetty poliisin hallinnosta annetun lain 15 f §:ssä. Poliisimiehen on virassa ja yksityiselämässään käyttäytävä siten, ettei hänen käyttäytymisensä ole omiaan vaarantamaan luottamusta poliisille kuuluvien tehtävien asianmukaiseen hoitoon. Arvioitaessa poliisimiehen käyttäytymistä otetaan huomioon myös hänen asemansa ja tehtävänsä poliisihallinnossa. Näistä johtuen virkamiehen sananvapautta on arvioitava suhteessa hänen asemaansa virkamiehenä.

Poliisissa työskentelevän virkamiehen sananvapauden rajat tulee aina arvioida tapauskohtaisesti ja selvittää sananvapauden käyttämisen edellytykset eli viestin tai mielipiteen sisältö, sen kohde, virkamiehen tarkoitusperät sekä sananvapauden käytön suhde virkavelvollisuuksiin, virka-asemaan ja muihin objektiivisiin seikkoihin.

Virkamiehen sananvapauden laajuuden arvioinnissa voidaan lähteä liikkeelle siitä, että jokaisella virkamiehellä on oikeus sananvapauden käyttöön. Sananvapauden käyttö ei kuitenkaan voi olla ristiriidassa virkamiehen lojaliteettivelvollisuuden kanssa ja virantoimitusvelvollisuudelta edellytettävien yhdenvertaisuuden ja puolueettomuuden kanssa. Viranomaisen voi edellyttää virkamieheltä tietynlaista käyttäytymistä, josta johtuu lakiin perustuva rajoitus virkamiehen sananvapaudelle. Sananvapauden rajoittamisessa on huomioitava Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä kehitelty sananvapauden rajoittamista koskeva tulkintaoppi, jossa kiinnitetään huomiota a) sananvapauden rajoitukseen, b) sananvapauden rajoittamisen lakiperustaan, c) rajoituksen päämäärän oikeutukseen sekä d) rajoituksen välttämättömyyteen.

Sananvapauden käyttämiseen kuuluu ennakkosensuurin kieltö; sananvapauden käyttöä ei saa estää ennalta. Ennakkosensuurista huolimatta vastuulliseen sananvapauden käyttöön kuuluu se, että yksilö pidättäytyy muun muassa loukkaamasta kenenkään kunniaa tai loukkaamasta toisen yksityiselämää. Yksi sananvapauden näkyvistä rajoista on rikosoikeuden asettama raja.

Rikosoikeudellinen viitekehys liittyy osaltaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 17 artiklassa säädettyyn oikeuksien väärinkäytön kieltoon. Artiklan mukaan minkään tässä yleissopimuksessa ei saa tulkita suovan millekään valtiolle, ryhmälle tai henkilölle oikeutta ryhtyä sellaiseen toimintaan tai tehdä sellaista tekoa, jonka tarkoituksena on tehdä tyhjäksi jokin tässä yleissopimuksessa tunnustettu oikeus tai vapaus tai rajoittaa niitä enemmän kuin tässä yleissopimuksessa on sallittu. Vaikka sananvapauden piiriin kuuluu myös sellaiset ilmaisut, jotka voivat järkyttää kuulijaa, ei perusja ihmisoikeussuojaa anneta sellaisille ilmaisuille, jotka ovat vastoin Euroopan ihmisoikeussopimuksen perimmäisiä arvoja tai täyttävät rikoksen tunnusmerkistön.

Virkamiehellä on rikosoikeuden asettamien rajojen lisäksi virkatehtävien ja virkavelvollisuuksien asettamat rajat. Lojaliteettivelvollisuus estää virkamiestä toimimasta siten, että se heikentää luotettavuutta viranomaiseen tai on muuten ristiriidassa viranomaisen toiminnan kanssa. Tällaisesta on kyse silloin, kun virkamies arvostelee viranomaisen toimintaa muuten kuin asiallisin perustein. Vastaavasti viranomaisen toiminnan haittaamiseen tähtäävä viestintä ja mielipiteen ilmaisu voi olla ristiriidassa lojaliteetin kanssa.

Vaalityössä kyse voi olla asioista, jotka ovat virkamiehen vaalimaiheita, mutta kuuluvat myös viranomaisen tehtäviin. Poliisissa tällaisia ovat esimerkiksi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tehtävät, esitutkintatehtävät, ulkomalaislain (301/2004) mukaiset tehtävät, kuten maastapoistamisen täytäntöönpano sekä turvapaikkapuhuttelut. Virkamiehen lojaliteettivelvollisuus ei sinällään rajaa poliisin tehtäviä koskevista aiheista käytävää yhteiskunnallista keskustelua virkamiehen sananvapauden ulkopuolelle, jos keskustelu on asiallista, eikä keskustelussa loukata ketään tai esitetä valheellisia tietoja.

Lojaliteettivelvollisuuden kannalta on olennaista myös arvioida sitä, onko virkamiehen ilmaisevat asiat sellaisia, että ne koskevat salassa pidettäviä tietoja. Kyse voi olla sellaisesta tiedosta, jonka virkamies on saanut tehtävässään tietää ja jota hän käyttää oman vaalityönsä tekemisessä, vaikka virkamiehellä on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (612/1999) 23 §:ssä sekä poliisilain 7 luvun 1 §:ssä säädetty vaitiolo velvollisuus. Tällainen menettely ei kuulu sallitun sananvapauden piiriin jo pelkästään siitä syystä, että kyseessä voi olla rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 §:ssä säädetty salassapitorikos.

4.5 Poliisin virkapuvun käyttö ja vaalityö

Poliisimies, ylivartija ja vartija eivät saa käyttää poliisin virkapukua muihin kuin poliisilain 1 luvun 10 §:ssä säädettyihin tarkoituksiin. Poliisin virkapukua saa käyttää vain poliisin virkatehtävällä, jonka laatu tai luonne edellyttää virkapuvun käyttämistä. Virkapukua saa käyttää lisäksi virkatehtävään liittyvän matkan aikana ja poliisia edustettaessa. Poliisin virkapukua saa käyttää myös muissa yhteyksissä, jos poliisiyksikön päällikön on tehnyt tästä päätöksen. Virkamies ei saa käyttää poliisin virkapukua eikä tällaista

virkapukua erehdyttävästi muistuttavaa asua tai pukinetta, ellei kyse ole poliisilain 1 luvun 10 §:n 4 momentin tarkoittamasta poliisin virkapuvun käyttämisestä teatteriesityksissä ja muissa vastaavissa tilaisuuksissa asianomaisen poliisipäällikön luvalla.

Poliisin virkapukua ei saa käyttää vaalityössä tai muissa vastaavissa yhteyksissä. Virkapukua ei saa myöskään käyttää kunnallisissa luottamustoimissa eikä muissakaan poliisin virkatehtävään liittymättömissä tarkoituksissa. Myöskään sellainen ei ole poliisin virkapuvun sallittua käyttöä, jos poliisimies esittelee kuvia itsestään poliisin virkapuvussa sosiaalisen median alustalla, eikä kyse ole viranomaisen edustamisesta. Tästä poikkeuksena on yksityiselämän suojan piiriin kuuluvat asiat, jotka eivät vaaranna luottamusta poliisin toimintaan, eivätkä myöskään ole ristiriidassa lojaliteettivelvollisuuden kanssa.

Poliisin virkapuvun oikeudettomasta käytöstä on säädetty rangaistus poliisilain 9 luvun 7 §:n 2 momentissa. Poliisin virkapuvun oikeudettomasta käytöstä tuomitaan sakkoon se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo 1 luvun 10 §:ssä säädettyä kieltoa. Poliisilain 1 luvun 10 §:n ja sitä koskevan kriminalisoinnin perusteella poliisimies (tai vartijan virassa työskentelevä), joka käyttää poliisin virkapukua vaalityössään eikä tähän ole yksikön päällikön lupaa, käyttää poliisin virkapukua oikeudettomasti. Kyse on lisäksi virkapukua käyttäville virkamiehille kuuluvien virkavelvollisuuksien laiminlyönnistä.

Poliisin virkapuvun käytön luvanvaraisuus koskee myös virkavapaalla olevia poliisimiehiä. Esimerkiksi kansanedustajana toimiva poliisimies, joka haluaa yksittäisessä tilaisuudessa käyttää poliisin virkapukua, tarvitsee tähän poliisilain 1 luvun 10 §:n 2 momentin mukaisesti asianomaisen poliisivyöyksikön päällikön luvan. Useimmiten kyse on Tasavallan presidentin itsenäisyyspäivän vastaanotolla käytettävästä poliisin juhlapuvusta, joita poliistaustaiset kansanedustajat saattavat käyttää.

5 Kysymyksiä ja vastauksia poliittisten osallistumisoikeuksien käytöstä

Kysymys: Eduskuntavaaliehdokkaana oleva poliisimies käyttää sosiaalisen median virkatiliään, jossa hän esiintyy viranomaisen edustajana, omien asioidensa hoitamiseen hyödyntäen viranomaisen mainetta ja tilin näkyvyyttä. Onko tällainen sallittua?

Vastaus: Tällainen ei ole sallittua. Virkamies esiintyy sosiaalisen median tilillään viranomaisen edustajana eikä tiliä seuraavilla ihmisillä ole tietoa siitä, ovatko virkamiehen esittämät näkemykset hänen omia näkemyksiään vai viranomaisen näkemyksiä. Virkamiehen menettely vaarantaa luottamusta poliisin tehtävien asianmukaiseen hoitoon.

Kysymys: Poliisimies, joka on myös kunnanvaltuutettu, käyttää tunnin työpäivästään kunnanvaltuuston kokouksen asioiden hoitamiseen. Onko tällainen menettely sallittua?

Vastaus: Työajan käyttäminen muuhun kuin virkatehtävien tekemiseen ei ole sallittua. Virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Hänen on noudatettava esimiehensä työnjohto- ja valvontamääräyksiä.

Kysymys: Entä silloin, kun virkamies on ehdolla eduskuntavaaleihin ja pieni osa työajasta käytetään erilaisten vaalityöasioiden hoitamiseen?

Vastaus: Myöskään tällöin työaikaa ei saa käyttää muuhun kuin virkatehtävien hoitamiseen. Poliittiset osallistumisoikeudet, kuten myös muut perus- ja ihmisoikeudet, ovat tärkeitä demokraattisessa oikeusvaltiossa. Tästä huolimatta niiden perusteella ei ole mahdollista käyttää työaikaa. Virkatehtäviin kuulumattomat asiat tulee hoitaa vapaa-ajalla.

Kysymys: Saako virkamies ilmoittaa sosiaalisen median tilillään olevansa poliisi sekä eduskuntavaaliehdokas ja näyttää samalla kuvia, joissa esiintyy poliisin virkapuvussa?

Vastaus: Ei saa. Poliisin virkapukua saa käyttää poliisilain 1 luvun 10 §:n edellytysten mukaisesti, eli virkatehtävällä, siihen liittyvällä matkalla tai muuten edustettaessa poliisia taikka muissa yhteyksissä poliisiyksikön päällikön luvalla. Esiintyminen virkapuvussa ja samalla eduskuntavaaliehdokkaana ei ole sallittua virkapuvun käyttämistä, koska kyseessä ei ole viranomaisen virkatehtävä.

Kysymys: Poliisina työskentelevä virkamies on eduskuntavaaliehdokkaana ja tekee vaalityötään omalla vapaa-ajallaan. Vaalitaapahtumassa hän kertoo olevansa poliisi ja käyttää hyvin karkeaa kieltä maahanmuuttajista, maahanmuuttopolitiikasta sekä vihapuheoikeudenkäynteistä. Onko tällainen sallittua?

Vastaus: Virkamiehellä on sananvapaus, kuten muillakin. Sananvapaus ei kuitenkaan ole ehdoton, koska sillä on rikosoikeudelliset ja virkamiesoikeudelliset rajat. Virkamies saa osallistua poliittiseen keskusteluun ja yhteiskunnalliseen keskusteluun sellaisistakin aiheista, jotka kuuluvat virkamiehen edustaman viranomaisen tehtäviin. Sananvapaus ei kuitenkaan saa olla ristiriidassa viranomaisen toiminnan ja luotettavuuden kanssa.

Panettelevat ja solvaavat ilmaisut voivat tulla arvioitavaksi rikosoikeudellisesti, jos kyse on kunnian, yksityiselämän tai uskonrauhan loukkaamisesta taikka muunlaisesta vihapuheesta. Muut samankaltaiset ilmaisut voivat heikentää luottamusta viranomaisen toimintaan sekä virkamiehen edellytyksiä toimia puolueettomasti ja yhdenvertaisesti virkatehtävissään. Selvää siis on, että kyse voi olla sellaisesta sananvapauden käytöstä, joka on ristiriidassa virkamiehen lojaliteettivelvollisuuden kanssa.

Poliisijohtaja

Sanna Heikinheimo

Poliisitarkastaja

Konsta Arvelin

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 19.03.2019 klo 08:52. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaa-
mosta.

Jakelu

Poliisilaitokset
Keskusrikospoliisi
Poliisiammattikorkeakoulu

Tiedoksi

Poliisihallituksen yksiköt